

GRAMATICĂ ȘI ORTOGRAFIE: DESPRE PRONUMELE DE POLITEȚE

MARINA R DULESCU SALA

Institutul de Lingvistic „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”

0. Aduc în discuție câteva chestiuni de detaliu referitoare la stabilirea corect a statutului lexico-gramatical și semantic al unor termeni de deferență sau de marcarea a distanței discursive din zona substitutelor pronominale românești, cu consecințe asupra ortografierii lor.

1. Despre codificarea lingvistică a politeții

Este bine cunoscut faptul că sistemul de codificare lingvistică a domeniului politeții diferă esențial de la o limbă la alta.

În română, în condițiile adresării directe către una sau mai multe persoane (deci folosind pers. a 2-a), dar și ale referirii la una sau mai multe persoane (deci folosind pers. a 3-a), există, după cum bine se știe, o *gradare* a deferenței în cadrul sistemului pronominal, de la un grad minim de politețe până la reverență (în funcție, în general, de codul convențiilor sociale – stabilite în raport cu vârsta sau cu statutul social al persoanelor implicate –, dar și în concordanță cu situația de limbaj – mediul în care se desfășoară comunicarea). De aceea, termenii pronominali în discuție (*dumneata, dumnealui, dumneavoastră, Domnia Sa, Domnia Voastră, Domniile Lor*¹ etc.) se organizează în mai multe serii, punctul de referință de care se apreciază gradul de politețe fiind pronumele personale din registrul standard familiar, care sunt marcate prin nota semantică [-Deferență]: pers. a 2-a – sg. *tu*, pl. *voi*; pers. a 3-a – sg. *el, ea*, pl. *ei, ele*.

În franceză, diferența dintre stilul familiar și cel politicoasă, în cadrul sistemului pronominal, se marchează prin unități lexicale diferite numai în adresarea directă către un alocutor (de ex. *Comment vas-tu, Jean ?* vs *Comment allez-vous, Monsieur ?*). Referirea politicoasă (solemnă sau ceremonială) la o persoană care nu participă la conversație se poate face doar prin grupuri nominale apropiate (de ex. *Il s'est entretenu avec Mme X., membre de l'Académie. Mme l'académicienne lui disait...*), pentru că nu există anafore pronominale „politicoase” la pers. a 3-a. În română însă, anafora pronominală funcționează și în această situație: *A stat de vorbă cu dna X., membră a Academiei. Domnia Sa* (eventual, *Dumneaei*) *i-a spus...* (vezi *infra*, 3.1)

În engleză, din câte știu, dacă rămânem cantonați în sfera pronumelor personale, nu ne putem exprima deferența față de cineva nici măcar în adresarea directă, pentru că la pers. a 2-a sg. și pl. dispunem numai de forma *you*. Atât în adresarea politicoasă, cât și în referirea

---

¹ În comentariile mele, termenii vor fi scriși, până la punctul 5.2.2, conform normelor ortografice actuale din DOOM²; în citate, vor apărea așa cum sunt scriși în sursele respective.

politicoasă ori reverențioasă la o persoană se folosesc „formule de politețe” ca *your Highness*, *his Excellency* etc.

Correspondenții lui *dumneavoastră* în limba germană este *Sie*, omonim cu *sie* care este pronumele personal de pers. a 3-a plural, toate genurile (omonim, la rândul său, cu pronumele personal de pers. a 3-a, feminin, singular), cu singura deosebire că pronumele de politețe se scrie cu majusculă; în vorbire, dezambiguizarea se realizează întâi prin forma verbului (diferit la pers. a 3-a pl. de cea de la pers. a 3-a fem. sg.) și apoi prin situația de limbaj (dacă te adresezi direct cuiva, nu te va bătui nimeni cu spui *ei* sau *ele*, ci numai *dumneavoastră*).

2. Pronumele de politețe din limba română

În gramaticile pe care le voi aduce în discuție¹, formele pronominale de politețe au fost considerate fie o specie a pronomelor personale, fiind încadrate în clasa acestora și tratate în cadrul capitoului consacrat lor², fie o clasă aparte numită *Pronumele de politețe*³. Această a doua opțiune mi se pare a fi mai potrivită, dat fiind că, în limba română, pronumele de politețe are un inventar propriu relativ bogat, cu termeni (diferiți de cei ai pronumelui personal) care stabilesc opoziții specifice, atât la nivel morfosintactic, cât și semantic.

2.1. În cele patru gramatici menționate, *inventarul* termenilor încadrează în (sub)clasa *Pronumelui de politețe* este aproximativ același. Se arată, implicit sau explicit, că pronumele de politețe este defectiv de persoană I („În genere, un vorbitor manifestă o atitudine deferentă față de ceilalți, nu față de sine însuși”⁴), cu precizarea următoare:

„În limba veche, în situații protocolare, se foloseau **forme** (subl. mea – M.R.S.) de politețe și la persoana I: *Binevoind Domnia Mea, dat-am și am miluit sfânta Mănăstire Secu* (Hrisov de la Alexandru Ioan Mavrocordat, secolul al VII-lea, *apud* Dimitriu, 1979). Astăzi, forme de politețe pentru persoana I, creații ad-hoc, sunt folosite ironic, glume”⁵.

În toate lucrările amintite, sunt înregistrate următoarele pronume de politețe:

- (1) pentru adresarea către – o persoană : N-A *dumneata* / G-D *dumitale* (cu varianta regională și familiară *mata / matale*)
N-G-D-A *dumneavoastră*
– mai multe persoane: N-G-D-A *dumneavoastră*
- (2) pentru referirea la – o persoană : N-G-D-A *dumnealui* (masc.) și *dumneaei* (fem.)
(rar) N-A *dumneasa* / G-D *dumisale*
– mai multe persoane: N-G-D-A *dumnealor*.

În concordanță cu evoluția uzului, în inventarul pronomelor de politețe au fost incluse, în lucrările mai recente, și formele *dânsul*, *dânsa* (pentru referirea la o persoană) și *dânii*, *dânsele* (pentru referirea la mai multe persoane), utilizate pentru exprimarea unui grad minim / redus de politețe⁶.

¹ GLR I, Avram 1997, GALR I și GBLR.

² GLR I: 148-149; Avram 1997: 164-167.

³ GALR I: 212-218; GBLR: 108-111.

⁴ GBLR: 108.

⁵ GALR I: 214; ideea apare și la Avram 1997: 165.

⁶ GALR I: 215 și GBLR 109. În GLR I: 148 și la Avram, 1997: 155, 164, aceste forme figurau în clasa pronomelor personale propriu-zise.

2.2. În toate gramaticile, cu excepția GLR I, se fac aprecieri, mai mult sau mai puțin detaliate, referitoare la *ierarhizarea* formelor pronominale de politee în funcție de gradul de deferență sau de distanță discursivă pe care îl exprimă, de ex.:

„Pentru persoana a II-a singular, cele două pronume de politee sunt *dumneata* și *dumneavoastă* exprimă grade diferite de politee: *dumneata* un grad scăzut, politee egală și apropiată sau față de un inferior (variantele *mata*, *matale* și diminutivele acestora având un caracter mai marcat intim), iar *dumneavoastă* un grad înalt, politee egală și distantă, din relații oficiale, mai ales față de superiori. Vorbitorii care atribuie pronumelui *dânsul* valoare de politee [...] stabilesc și la persoana a III-a sg. și pl. o gradă similară cu (*tu*) – *dumneata* – *dumneavoastă* de la a II-a singular: (*el*) – *dânsul* – *dumnealui*.”¹

Într-o lucrare mai recentă², sistemul pronominal de politee este prezentat într-un tabel, din care reiese că există două grade marcate de politee, gradul minim și gradul maxim, stabilite în raport cu gradul zero de politee, exprimat prin pronumele personale.

	Grad zero	Grad minim	Grad maxim
Pers. 2 sg.:	<i>tu</i>	<i>dumneata (mata, matale)</i>	<i>Dumneavoastă</i>
Pers. 3 sg.:	<i>el/ea</i>	<i>dânsul / dânsa</i>	<i>dumnealui / dumneaei</i>
Pers. 2 pl.:	<i>voi</i>	–	<i>Dumneavoastă</i>
Pers. 3 pl.:	<i>ei/ele</i>	–	<i>Dumnealor</i>

Din comentariile care însoțesc tabelul am reținut două: „La persoana a III-a singular (sic!), echilibrul sistemului a fost creat prin atragerea în sfera pronumelui de politee a formelor de pronume personal *dânsul*, *dânsa*, *dânii*, *dânsele*” și „Sistemul tripartit al politeii nu este perfect simetric.”³

Dincolo de două scrieri minore (absente din tabelul formelor de pers. a 3-a pl. *dânii* / *dânsele* și ortografierea cu majuscule la inițială a formelor *Dumneavoastă* și *Dumnealor* – posibil, dar nu obligatorie), mi-a atras atenția faptul că forma *dumneata* este plasată în categoria „grad minim de politee”, în timp ce formele *dumnealui* / *dumneaei* și *dumnealor* au fost repartizate în categoria „grad maxim de politee”, în pofida tiparului lor comun de formare⁴. După părerea mea, cele două serii, *dânsul* / *dânsa* – *dânii* / *dânsele* și *dumnealui* / *dumneaei* – *dumnealor* se situează la același nivel din punctul de vedere al gradului de politee exprimat (altfel spus, sunt *sinonime*⁵), numai că dacă cineva obișnuiește să spună *dânsul* / *dânsa* – *dânii* / *dânsele* nu folosește (sau chiar nu cunoaște) formele *dumnealui* / *dumneaei* – *dumnealor*. În ultima vreme, se constată o preferință a vorbitorilor pentru utilizarea seriei *dânsul* / *dânsa* – *dânii* / *dânsele*, în detrimentul seriei *dumnealui* / *dumneaei* – *dumnealor*, poate și pentru că acestea din urmă sunt percepute mai curând ca forme de G-D. Un argument în sprijinul ideii că cele două serii exprimă **același** grad de politee este faptul că *dânsul* și *dumnealui* sunt folosite alternativ de unii vorbitori, cu referire la aceeași persoană și în același

¹ Avram 1997: 164-165.

² GALR I: 215.

³ Ibid.

⁴ Aceiași interpretare apare și în GBLR: 109.

⁵ Spre deosebire de Avram, 1997: 164: „Trebuie știut că în limba literară *dânsul* nu este sinonim cu *dumnealui*, cum cred unii, ci numai cu *el* (deci pronume personal pur); el poate exprima, cel mult, o nuanță slabă de politee, aflându-se, din acest punct de vedere, între *el* și *dumnealui*”.

context situațional, primul la N-A și al doilea la G-D, obținându-se astfel o frumoasă paradigmă mixtă / hibridă :

(1) *Am stat de vorbă cu dânsul, vrând să aflu care este părerea dumnealui [...]*

Adăugăm și o observație de detaliu, care se referă la toate cele patru gramatici: *dumneavoastră* nu poate fi calificat drept pronume de politețe de pers. a 2-a **singular**, întrucât „cere” forma de pers. a 2-a **plural** a verbului cu care se combină, el fiind, în consecință, pronume de pers. a 2-a plural. De aceea, corect ar fi să se spună că, pentru exprimarea *deferentă* ei în adresarea către o persoană, în locul formelor verbale de pers. a 2-a singular (*Ce mai faci, Dane?*) și al pronumelor de pers. a 2-a sg. (*tu* sau *dumneata*), se folosesc forme verbale de pers. a 2-a plural (*Ce mai faceți, domnule X.?*) și pronumele de politețe de pers. a 2-a plural *dumneavoastră*.

3. Seria *Domnia Sa*

Fac parte din ceea ce am numit aici „seria *Domnia Sa*” unitățile lexicale formate din substantivul *Domnia / Domniile* + adjectiv posesiv sau pronume personal în genitiv, de tipul *Domnia Ta, Domnia Voastră, Domnia Lui, Domniile Voastre, Domniile Lor* etc.

3.1. Cu privire la acestea, într-una dintre gramaticile consultate¹ se arată următoarele:

„În limba actuală, se remarcă mobilitatea sistemului, care se deschide spre al IV-lea grad de politețe, corelat cu o opoziție de registru: formal, emfatic politicos vs informal nonemfatic. Opoziția se realizează prin atragerea în sistemul limbii actuale a unor **forme vechi ale pronumelui de politețe** (subl. mea – M.R.S.):

FORMAL	INFORMAL
<i>Domnia Voastră</i>	<i>dumneavoastră</i>
<i>Domnia Sa</i>	<i>dumnealui / dumneaei</i>
<i>Domniile Voastre</i>	<i>dumneavoastră</i>
<i>Domniile Lor</i>	<i>dumnealor</i> ”

3.2. În ceea ce privește „inventarul complet de forme ale pronumelui de politețe” și ierarhizarea lor, cea mai recentă gramatică a limbii române² inovează în sensul că identifică trei grade de politețe (grad redus, politețe standard și grad sporit de politețe – forme ceremonioase), introducând în inventarul actual și unii termeni seria *Domnia Sa*, unități lexicale despre care se afirmă că sunt **locu iuni** „în curs de gramaticalizare”:

	Grad redus	Politețe standard	Grad sporit de politețe
Pers. 2 sg.:	<i>dumneata</i>	<i>dumneavoastră</i>	<i>Domnia Voastră</i>
Pers. 3 sg.:	<i>dânsul / dânsa</i>	<i>dumnealui / dumneaei</i>	<i>Domnia Sa</i> <i>Domnia Lui / Domnia Ei</i>
Pers. 2 pl.:	–	<i>dumneavoastră</i>	<i>Domniile Voastre</i>
Pers. 3 pl.:	<i>dânii / dânsese</i>	<i>dumnealor</i>	<i>Domniile Lor</i>

¹ GALR I: 216.

² GBLR: 109.

Se precizează că nu toți termenii din seria celor formați cu substantivul *Domnia* au aceeași situație din punctul de vedere al frecvenței: despre *Domnia Lui* și *Domnia Ei* se spune că sunt rar folosiți, ca și *dumneasa – dumisale* care, de altfel, nici nu figurează în tabel; lipsește din tabelul actualizat al pronumelor de politețe și termenul *Domnia Ta*.

3.3. Uităndu-mă peste atestările de pe internet, am constatat că, într-adevăr, *Domnia Ta* (scris cu litere mici!) nu mai este folosit, în limba actuală, cu valoare de pronume de politețe reverențios sau solemn (ca în limba veche), ci numai ca echivalent al lui *dumneata*, adesea cu o notă ironică mai mult sau mai puțin amabilă, de ex.

(2) *Dacă eu „îmi respect partea de contract” și îți zic ce trebuie să faci, **domnia ta** ascultă de mine?*

Am găsit un singur context în care termenul în discuție nu este folosit ironic:

(3) *Nihil sine Deo! Suntem mulți, Majestate, alături de **domnia ta** [...].*

Tot fără valoare de anaforică cu „grad sporit de politețe”, ci mai degrabă ironice, par să fie folosiți și termenii *Domnia Lui* și *Domnia Ei* (scriși, de asemenea, cu litere mici):

(4) *și mai las -ne, omule, cu **domnia lui** [...]*

(5) *Dacă ai votat și tu la ea, te înelegem, dar -i înainte, dacă nu, mai scute-te-ne cu **domnia ei**.*

(6) [...], conform spuselor doamnei Paulă fostă Vass, scriitoare și **domnia ei**, la o adică.

Dău și un alt citat, în care *Domnia Lui* este reluat prin *dânsul*, care exprimă un „grad redus” de politețe:

(7) ***Domnia lui** a negat faptul că nu comunică aproape cu nimeni. **Dânsul** a afirmat [...].*

Înănd cont de cele arătate mai sus, am propune un tabel (fără coloana referitoare la persoana pronumelui, care trebuie să coincidă cu persoana verbului selectat) în care se pot streza cele trei grade de politețe, dar ușor modificat, după cum urmează: (a) fără *Domnia Lui / Domnia Ei* (care au comportament similar cu *Domnia Ta*) și (b) cu încadrarea termenilor *dumnealui / dumneaei – dumnealor* în categoria „grad redus de politețe” (ca și *dumneata*):

Grad zero <i>tu</i>	Grad redus <i>dumneata</i>	Politețe standard <i>dumneavoastră</i>	Grad sporit de politețe <i>Domnia Voastră</i>
<i>el / ea</i>	<i>dumnealui / dumneaei // dânsul / dânsa</i>	–	<i>Domnia Sa</i>
<i>voi</i>	–	<i>dumneavoastră</i>	<i>Domniile Voastre</i>
<i>ei / ele</i>	<i>dumnealor // dâni / dânsule</i>	–	<i>Domniile Lor</i>

Comentând acest tabel constatăm următoarele: trei grade de politee (reduc, standard și sporit) există numai în situația adresării directe către o persoană; în toate celelalte cazuri (când ne adresăm mai multor persoane sau când ne referim la una sau la mai multe persoane) există numai câte două grade de politee (standard și sporit, respectiv redus și sporit). Dat fiind că gradul de politee se „negociază” și în funcție de situația de limbaj, pentru a mă referi la o persoană creia mă adresez întotdeauna cu *doamna X.* și cu *dumneavoastră* (termenul de politee standard) pot alege unul dintre anaforicile pronominale *dumneaei* sau *Domnia Sa* în funcție de contextul – informal sau formal – în care are loc comunicarea (vezi *supra*, 3.1).

În afară de formele pronominale de politee „real” (inserate în tabelul de mai sus), a mai propune o serie pe care a numi-o **pronume de falsă politee** (folosite cu precizie în contexte ironice, în prezent), în care s-ar încadra *Domnia Ta* (corespondent al lui *tu*), *Domnia Lui* (corespondent al lui *el*) și *Domnia Ei* (corespondent al lui *ea*).

4. Seria *Domnia Sa* vs tipul *Excelența Sa*

Unitățile lexicale din seria *Domnia Sa*, tratate uneori alături de pronumele de politee de tipul *dumneata* și alteleori alături de „protocolarele” de tipul *Excelența Sa*, au căpătât diverse interpretări lexico-gramaticale (după cum am reieșit și din citatele date anterior din diferite gramatici): pronume, formule de politee, locuțiuni pronominale (în curs de gramaticalizare). Ele, în funcție de interpretări, au beneficiat și de ortografieri diferite.

4.1. În GLR I, după ce se spune, într-o notă, că pronumele de politee *dumneata*, *dumneasa*, *dumnealui*, *dumneaei*, *dumnealor*, *dumneavoastră* „provin din contopirea substantivului *domnia* cu adjectivele posesive *ta*, *sa*, *voastră* sau cu pronumele personale *lui*, *ei*, *lor*”, se arată următoarele: „Formele *domnia-ta*, *domnia-lui*, *domnia-sa*, *domnia-voastră*, *domniile-voastre*, *domniile-lor* se mai folosesc astăzi numai în stilul solemn”¹. Aadar, *domnia-ta*, *domnia-lui* etc. sunt considerate **forme ale pronumelui de politee**, limitate la un registru stilistic restrâns; iar faptul că aceste ultime „forme” sunt scrise cu cratimă și cu litere mici la ambii termeni este în concordanță cu interpretarea lor drept pronume.

Tot **forme vechi ale pronumelui de politee** sunt considerate și în GALR I, deși sunt scrise (conform normelor actuale) în două cuvinte fără cratimă, dar cu inițiale majuscule la ambele componente (vezi *supra* 3.1).

În aceeași lucrare², sunt aduse în discuție (într-o notă) și formulele de tipul *Excelența Sa*, *Eminența Voastră*, *Alte ele Lor* etc., despre care se spune că fac parte din „sistemul onorificelor”, fiind calificate drept „**realizări locuționale** ale pronumelor personale”, cu diverse baze de formare.

4.2. În îndreptările ortografice apărute înainte de DOOM¹, termenii aduși în discuție aici fie nu figurează deloc, fie apar numai în capitole introductive referitoare la scrierea cu litere majuscule sau la pronume, de ex.: „Se scriu cu termenii separați prin pauză albă și **formulele de politee**: *Domnia ei*, *Domnia sa*, *Excelența sa*, *Măria ta* – primele abreviate cu cratimă: *D-ei*, *D-sa*.”³ Aadar, gruparea *Domnia sa* este considerat o formulă de politee, ca și *Excelența sa* sau *Măria sa*.

În același fel sunt calificați termenii respectivi și în DOOM¹, unde se arată că se scriu cu majuscule „cuvintele inițiale ale formulilor de politee de tipul: *Domnia sa*, *Excelența*

¹ GLR I: 149.

² GALR I: 216-217.

³ Beldescu, 1982: 49.

voastr, *Mria ta*, *Alte a sa regal*, *Maiest ile lor imperiale* etc.”¹ În corpul dicționarului apare în mod explicit și interpretarea lor gramaticală, și anume **îmbinare liberă** de cuvinte (sintagmă sau grup nominal, în alte terminologii): *Domnia sa* s. f. art. + adj., *Domniile lor* s. f. art. + pr. etc., ca și *Excelența sa (voastră)* s. f. art. + adj., *Excelențele lor* s. f. art. pl. + pr. etc.

4.3. Statutul lexico-gramatical al termenilor avuți în vedere aici se schimbă însuși în lucrările ulterioare:

„Pe lângă pronume, există și unele **locu iuni pronominale de politețe** (subl. mea – M.R.S.) cu structura substantiv feminin (abstract al calității) + adjectiv posesiv sau pronume personal în genitiv. Sfera generală ca orice pronume au numai locu iunii din seria *Domnia ta (lui, ei, sa, voastră; Domniile voastre, lor)*, care exprimă un grad mai înalt de politețe decât pronumele compuse sudate cu *dumnea-* (provenit din *domnia*) și sunt folosite numai în stilul solemn. Celelalte **locu iuni pronominale de politețe** (subl. mea – M.R.S.) au o sferă mult mai restrânsă, fiind specializate, ca formule protocolare vechi sau moderne, pentru persoane cu anumite poziții sociale sau profesionale: de exemplu, *Alte a sa* pentru prinți sau prinse, *Eminența sa* pentru clerici de rang înalt ai unor culte (de exemplu, cardinali), *Excelența sa* pentru efii de state, miniștri și ambasadori [...]. După modelul locu iunilor încetenite, se pot crea unele ad-hoc, ca *Întunecimea ta* (la Caragiale), *Întunecimea voastră* și *Mârvia voastră* (la Creangă) pentru cetețenia dracilor, *Poezia sa* și *Poezia voastră* (la N. Velea) pentru un poet, *Tovăria sa* pentru un comunist.”²

Devenite „locu iuni pronominale”, *Domnia sa*, *Domniile lor* etc., ca și *Excelența sa*, *Maiest ile lor* etc., își pstrează, în lucrarea citată, modul de scriere de pe vremea când erau „formule de politețe”: în două cuvinte fructate, cu majuscula la primul termen al locu iunii.

Pentru a se marca mai clar caracterul lor „reverențios”, precum și coeziunea dintre cele două componente ale locu iunii, în DOOM² s-a propus scrierea cu inițială majusculă la ambii termeni: *Domnia Sa* loc. pr., g.-d. *Domniei Sale*; pl. *Domniile Lor*, ca și *Excelența Sa* loc. pr., g.-d. *Excelenței Sale*; pl. *Excelențele Lor* etc. Nu este exclus să se fi avut în vedere și „modelul francez”: *Son Excellence, Votre Excellence*.

Motivele pentru care statutul lexico-gramatical de **locu iune pronominal** atribuit termenilor din seria *Domnia Sa* este mai adecvat decât cel de „grup nominal” (acordat în lucrări anterioare) sunt expuse clar în GBLR:

„Dei au în componență un substantiv, dublarea lor clitică, prin substituție globală, le confirmă statutul pronominal (*pe Domnia Ta te c utam*); nu este în uz dublarea prin substituție nominalului (*pe Domnia Ta o c utam*). Și acordul (când sunt în poziție de subiect) confirmă statutul pronominal, pentru că nu se face cu substantivul: *Domnia Ta a tep i, pentru că e ti în elept* (nu: **Domnia Ta a teapt*, *pentru că e în elept / în eleapt*).”³

Cât despre termenii din „sistemul onorificelor”, în aceeași lucrare se arată următoarele: „Modelul *substantiv articulat + posesiv* este folosit pentru mai multe **locu iuni ceremonioase**

¹ În capitolul *Introducere*, p. XXIX.

² Avram, 1997: 165.

³ GBLR: 110.

(subl. mea – MRS), specializate în diferite subcoduri sociale: *Excelența Voastră / Excelența Sa* (pentru mini tri, ambasadori), *Preașfinția Voastră / Preașfinția Sa* (pentru prelați), *Magnificența Voastră / Magnificența Sa* (pentru rectori) etc.”¹

5. Locuțiunile pronominale?

5.1. O primă observație este aceea că ar trebui operată o *distincție* (a a cum se procedează clar în GALR I și se sugerează în GBLR prin termenii „locuțiune pronominală” vs „locuțiune ceremonioasă”) între:

(a) unitățile lexicale din seria *Domnia Sa* (care fac parte din inventarul pronomelor de politețe sau din cel al pronomelor de falsă politețe) și

(b) formulele protocolare care conțin alte substantive, de tipul *Excelența Sa, Eminența Voastră, Maiestate Voastră, Alte ele Lor* etc. În cazul acestora din urmă, legătura dintre componentele grupării este mai laxă, de aceea, substantivul din componența lor poate fi folosit, la singular, și singur, ca termen de adresare: *Excelență!, Eminență!, Maiestate!, Alte!* (ceea ce nu este valabil și pentru **Domnie!*; în limba veche, ca termen de adresare către un domnitor se folosea vocativul *Doamne!* cf. DLR s.v. *domn 3*).

5.2. Această distincție ar trebui marcată, după părerea mea, și prin atribuirea unui statut lexico-gramatical *diferit* termenilor din cele două serii, precum și în norma ortografică.

5.2.1. În ceea ce privește **statutul lexico-gramatical**, aș propune următoarele:

(a) termenii din „seria *Domnia Sa*” să fie considerați **pronume de politețe compuse** (în acord cu GLR I și GALR I, vezi *supra*, **4.1**);

(b) termenii care constituie formule protocolare, ca *Excelența Sa* etc., să fie considerați **locuțiuni pronominale protocolare** (în acord cu Avram 1997 și GALR I, vezi *supra* **4.3** și **4.1**).

5.2.2. În ceea ce privește **scrierea pronomelor compuse** din seria *Domnia Sa*, niciuna din cele trei formule normative propuse până acum (*domnia-sa* vs *Domnia sa* vs *Domnia Sa*) nu mi se pare satisfăcătoare: forma *domnia-sa* nu „dă seamă” de gradul sporit de politețe al pronumelui (din cauza scrierii cu litere mici la ambii termeni componenți), iar formele *Domnia sa* și *Domnia Sa* nu „dau seamă” de coeziunea termenilor (din cauza absenței cratimei). În uzul lingvistic, conform atestărilor de pe internet, ele apar scrise în toate felurile, dar mai ales într-un al patrulea mod, și anume *domnia sa* (cu litere mici la ambii termeni și fără cratimă), ceea ce dovedește că nici ultima recomandare normativă nu a prea avut succes.

Aș propune scrierea lor în două cuvinte legate cu cratimă și cu inițial majuscul numai la primul termen (ca înainte de reforma ortografică din 1953), adică: ***Domnia-ta, Domnia-sa, Domnia-lui, Domnia-ei, Domnia-voastră, Domniile-voastre, Domniile-lor***. Acest format grafic este în concordanță cu abrevierile cuvintelor respective indicate în DOOM¹: ***D-ta***, g.-d. ***D-tale*** (s.v. *Domnia ta*) vs *d-ta*, g.-d. *d-tale* (s.v. *dumneata*); ***D-sa***, g.-d. ***D-sale*** (s.v. *Domnia sa*) vs *d-sa*, g.-d. *d-sale* (s.v. *dumneasa*); ***D-lui*** (s.v. *Domnia lui*) vs *d-lui* (s.v. *dumnealui*); ***D-ei*** (s.v. *Domnia ei*) vs *d-ei* (s.v. *dumneaei*); ***D-lor*** (s.v. *Domniile lor*) vs *d-lor* (*dumnealor*). Tot în DOOM¹, se indică abrevierile *Dvs.* și *Dv.* (s.v. *Domnia voastră*, pl. *Domniile voastre*) vs *dv.*, *dvs.* și *d-voastră* (s.v. *dumneavoastră*); DOOM² nu se pronunță asupra abrevierilor termenilor din seria *Domnia Sa*. Eu aș propune abrevierile ***D-voastră*** (pentru *Domnia-voastră*) vs *dv.*, *dvs.* (pentru *dumneavoastră*) și ***D-voastre*** (pentru *Domniile-voastre*).

---

¹ Ibid.

Cât privește scrierea locu iunilor pronominale protocolare, sunt de acord cu indicațiile din DOOM²: în două cuvinte (f r cratim) și cu majuscule la ambii termeni: *Excelen a Sa, Eminen a Voastr , Majest ile Voastre, Alte ele Lor* etc. A scrie la fel și „formulele de politețe” mai ample, de tipul *Alte a Sa Regal , Majest ile Lor Imperiale* etc. Singura abreviere din DOOM² este **M.S.** (s.v. *Maiestatea Sa / Majestatea Sa*); în m sura în care se considere necesar, cred c ar putea fi abreviate și celelalte după același model: **E.S.** pentru *Excelen a Sa*, **A.S.R.** pentru *Alte a Sa Regal* etc.

Consider că regulile ortografice propuse aici sunt mai aproape de intuiția celor care scriu în limba română și sper să aibă mai multe șanse de a se impune.

BIBLIOGRAFIE

- Avram, Mioara, 1997, *Gramatica pentru toți*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, București, Humanitas.
- Beldescu, G., 1982, *Ortografie, ortoepie, punctuație. Supliment al revistei pentru elevi „Limba și literatura română”*, București, Societatea de Științe Filologice [...].
- DOOM¹ – *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, [s.l.], Editura Academiei [...], 1982.
- DOOM² – *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, București, Univers Enciclopedic, 2005.
- GALR I – *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, Tiraj nou, revizuit, București, Editura Academiei Române, 2008.
- GBLR – *Gramatica de bază a limbii române*, București, Univers Enciclopedic Gold, 2010.
- GLR I – *Gramatica limbii române*, Vol. I, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Tiraj nou, București, Editura Academiei [...], 1966.

GRAMMAR AND ORTOGRAPHY: ON POLITENESS PRONOUNS

(Abstract)

This paper proposes to make a division between the series *Domnia-sa* ‘(pol.) he/she’ (whose members are considered here **compound pronouns**) and the protocolary formulae *Excelen a Sa* ‘His/Her Excellency’ (considered **pronominal expressions**). Consequently, it is recommended that they are written differently: *Domnia-sa, Domniile-lor*, etc. (with a hyphen and a capital letter only for the first term) vs. *Excelen a Sa, Majest ile Lor Imperiale* etc. (with the components separated by a blank and with capital first letters for all components). It is also shown that currently certain compound pronouns (*Domnia-ta, Domnia-lui, Domnia-ei*) actually function as **fake politeness pronouns**.